

[Problém „uvádění“ do filosofie]

800521-1

„Uvést“ do filosofie v pravém slova smyslu vlastně nelze, protože filosofie není nikdy před námi na distanci, ale jsme už vždycky v ní (resp. filosofie v nějaké podobě vždycky už ovládá naši mysl, naše uvažování). Ale to ještě vůbec neznamená, že víme, co to je filosofie; a dokonce to neznamená ani to, že by nám někdo hned na počátku mohl říci, co to filosofie jest, neboť jen filosofie je schopna legitimně, tj. kvalifikovaně uchopit sebe samu, myšlenkově určit, čím sama jest. To, že už máme kontakt s filosofií, neznamená, že tato úroveň kontaktu je dostačující k tomu, abychom měli k dispozici nezbytné filosofické prostředky k tomu, bychom tematicky vyšli z nějakého postižení nebo dokonce výměru filosofie, filosofického myšlení. Je tedy nutno vyjít z něčeho jiného. V zásadě je možno vyjít odkudkoli, neboť nejsou nějaké „přirozené“ přístupy k filosofii a k povaze filosofického myšlení.

Vyjděme tedy ze svého zájmu o filosofii. Uvažujme o tom, co to vlastně znamená, že se zajímáme o filosofii, ať už naše představa o tom, co to je filosofie, je jakkoli nepřesná a předčasná. Náš zájem znamená především – jak napovídá latinské a dnes už mezinárodní slovo „interese“ (inter-esse = býti uvnitř, mezi, uprostřed), že už jsme uprostřed filosofie; a česká etymologie poukazuje na to, že je to filosofie, která nás zaujala, tj. zajala, uchvátila, která si nás podmanila. Ale je toto porozumění dost hluboké? Je to opravdu sama filosofie, která nás zajala a k sobě připoutala? Anebo jsme poutáni vlastně něčím jiným, ale filosofickým prostřednictvím? Není filosofie jen jakýmsi specifickým médiem, jehož zprostředkující úlohou (funkcí) jsme uchopeni a zaujati něčím dalším, k čemu se ani my sami nemůžeme přiblížit jinak než prostřednictvím filosofie? To ostatně naznačuje i řecké slovo FILOSOFIA: moudrost je vyhražena jen bohům, lidé mohou moudrost pouze milovat a toužit po ní. Tato touha po moudrosti a láska k ní je právě filosofií.

Ale jaká to je „moudrost“, když to není žádná naše lidská moudrost, moudrost žádného člověka? Když mluvíme o moudrosti, myslíme přece vždycky na něčí moudrost. Řecké pojetí moudrosti jakožto božské nám des už nepomůže; o mýty ani o religiozitu už se nemůžeme opírat (náboženství samo se pokouší ve své nejistotě a otřesnosti o něco se opřít). Takže vlastně nevíme, co je ona „moudrost“. Je to tedy ona, kterou učiníme svým prvním výzkumným terénem.

(krouž. blok, č. 80-029; Praha, 800521-1.)

800521-2

Když jsme postavili otázku po moudrosti, **láska, k níž vede k filosofování**, vypadá situace takto: na jedné straně jsme my, na druhé straně je moudrost, a filosofie představuje medium, prostředkující oběma směry kontakt mezi obojím. Tento vztah, resp. tato struktura docela připomíná strukturu poznání, jak mu běžně rozumíme: na jedné straně je subjekt, na druhé straně je věc, a kontakt mezi nimi zprostředkovává myšlení (či správněji aktivita, akce). Ovšem v tom smyslu, jak to běžně chápeme, je věc pasivní, kdežto subjekt aktivní; kontakt mezi subjektem a věcí je jednostranný, subjekt poznává věc, kdežto věc zůstává vůči subjektu netečná.

Už pouhá tato připomínka v nás musí vyvolat otázku, zda v našem vztahu k věcem (předmětům) není někde chyba, zda jsou věci (předměty) opravdu netečné vůči našemu přístupu, vůči našemu poznání. Není jejich údajná či předpokládaná netečnost jen zkreslenou naší představou? – Ale je tu také druhá otázka: měli-li řeční filosofové pravdu, pak tu je nutný ještě čtvrtý člen, má-li být poznání opravdovým poznáním. Vedle subjektu a předmětu (objektu) poznání a vedle poznání, myšlení samotného tu musí být ještě „moudrost“ po níž musí naše poznávání toužit a kterou musí milovat. Jaká to může být „moudrost“? Co bychom mohli nebo měli za tento termín postavit výměnou, aby nám to dávalo více smyslu?

Nabízí se myšlenka, místo moudrosti mluvit o pravdě. Pak by celá struktura vyhlížela následovně: poznávající subjekt se nejprve „prakticky“ (akcí) vztáhne k „věci“, v reflexi uchopí toto vztažení myšlenkově, pojmově; ale toto vztažení v myšlence, které má být poznáním, má ještě jednu podmínku, totiž že se poznávající (event. už jednající) subjekt vztahuje nejenom k poznávané „věci“, nýbrž také k oné pravdě“, kterou jsme postavili na místo „moudrosti“.

Podrobnější rozbor povahy myšlení, resp. povahy reflexe ukáže, že tu jde o vědomí, které se zároveň vztahuje ke svému „předmětu“, ale zároveň (nebo alespoň v úzké souvislosti) také k sobě, neboť lidské vědomí se vyznačuje tím, že si je vědomo samo sebe: člověk ví, a zároveň ví, že ví. Předpokladem přístupu vědomí k sobě je ovšem odstup od sebe. Analýza reflexe sama o sobě ukáže nutnost tzv. ek-staze vědomí jako místa setkání s pravdou. Proto k pravdě se nelze vztáhnout jako k nějakému předmětu. Tím se otevírá problematika tzv. nepředmětného myšlení, resp. nepředmětných konotací myšlení.

(krouž. blok, č. 80-030; Praha, 800521-2.)